

DE GEVECHTEN IN GUADALAJARA

8—23 MAART 1937

DOOR M. R. H. CALMEIJER,

Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar aan de H.K.S.

In den WERELDOORLOG heerschten de mitrailleurs oppermachtig op het slagveld, drukten de strijders in den grond en verlamden de beweging. De oude wapenen, hoezeer volmaakt en vermeerderd, bleken onmachtig de verstarde fronten te verbreken en ruimte te scheppen voor de manoeuvre. Voortbouwende op hetgeen reeds in de laatste oorlogsmaanden was beproefd, werd na November 1918 allerwege het streven gericht op het scheppen van een *offensieve vuurkracht*, in staat de mitrailleurs achter hun dekkingen te treffen alvorens zelf door den mitrailleurbundel te zijn doorzeefd. Kanonnen en mitrailleurs werden met pantser omhuld en door rupsbanden beweeglijk gemaakt om den vijand op korten afstand met hun vuur te kunnen bestoken, het aantal krombaanvuurwapenen werd opgevoerd, het luchtwapen werd mede ontwikkeld om den gedekten tegenstander van boven aan te grijpen. Al deze maatregelen wekten echter tegenmaatregelen: het pantserafweergeschut werd in snel toenemend aantal ingevoerd, het aantal mitrailleurs nog vermeerderd, het luchtafweergeschut verbeterd.

Naar welke zijde neigt thans de schaal? Is de huidige bewapening in staat den wil van den Veldheer tot uiting te brengen of schampen zijn verbeterde aanvalswapenen wederom af op het evenzeer verbeterde pantser? Elke beschouwing hierover is speculatief en subjectief, slechts de werkelijkheid kan het uitwijzen.

In ABESSYNIE werd voor het eerst een moderne bewapening in het veld gebracht, het vuur op den grond en uit de lucht, honderdvoudig overmachtig op dat van de tegenpartij, brak elken weerstand. Ongetwijfeld is de wijze, waarop de hedendaagsche wapenen aldaar werden gebruikt en gecombineerd en waarop de terreinmoeilijkheden werden overwonnen, onze belangstelling waard, vooral die van onze overzeesche strijdmacht. Een proefondervindelijk inzicht in de verhouding tusschen offensieve en defensieve vuurkracht, kan deze strijd tusschen materieel met moreel eenerzijds en moreel zonder materieel anderzijds ons echter niet geven.

Meer aanwijzingen biedt in dit opzicht DE STRIJD IN SPANJE, in het bijzonder sedert beide partijen door geestverwante buitenlandsche machten in het bezit zijn gekomen van modern materiaal, dat in het Spaansche leger zelf maar schaars was vertegenwoordigd. Van de verschillende gevechten, die in deze tweede periode van den burgeroorlog zijn geleverd, is de van 8—23 Maart j.l. in de provincie GUADALAJARA gevoerde strijd tot dusver de belangwekkendste. Weliswaar zijn de gegevens waarover wij beschikken nog onvolledig en allerm minst bezonken, zoodat een oordeel nog slechts onder reserve kan worden gevormd, doch daar tegenover staat de aantrekkelijkheid hunner actualiteit.

Wij willen derhalve, op grond der ons beschikbare bronnen ¹⁾, een indruk van bedoelde gevechten geven (zie hierbij de bijgevoegde *schets*) en hieraan enkele beschouwingen verbinden.

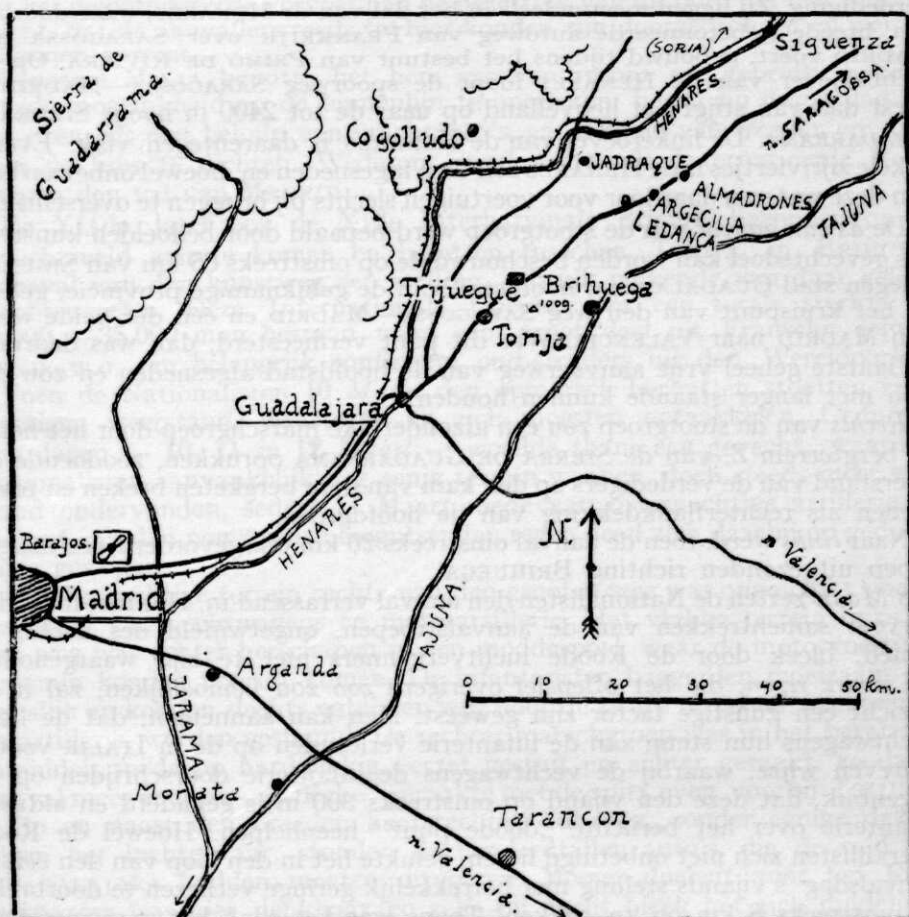
Nadat in het najaar 1936 de poging van de Spaansche Nationalisten de hoofdstad des lands te berennen door het ingrijpen van de z.g. Internationale brigade op het laatste oogenblik was mislukt, moesten zij zich er mede vergenoegen de stad in den tang te nemen, zonder deze te kunnen dichtknijpen. In het Zuiden en Westen ontspon zich een hardnekkige stellingoorlog in den buitenrand van MADRID, in het Noorden verstarde het front op 60—100 km afstand van de stad, naar het Oosten bleef de tang geopend. Twee groote verkeersaders bleven beschikbaar voor verkeer met het kustgebied en met den regeeringszetel te VALENCIA, één over TARANCON, één over GUADALAJARA. Eind Januari 1937 trachtte FRANCO de Zuidelijkste dezer verkeerswegen, die over TARANCON, af te knijpen, hetgeen leidde tot een reeks aanvallen en tegenaanvallen (*slag aan de Jarama*). De druk van de Nationalisten leidde er toe, dat alle Roode troepen in en om MADRID onder bevel werden gesteld van Generaal MIAJA. Begin Maart was de weg bij ARGANDA en MORATA over omstreeks 10 km afstand onder het infanterievuur der Nationalisten, doch niet volkomen in hun handen. 2 Maart hernieuwde FRANCO den aanval, wederom zonder beslissend resultaat. Ditmaal bleek de bedoeling echter te zijn 's vijands troepen in het Zuiden te binden, want enkele dagen later — 8 Maart — volgde een hevigen stoot uit Noordelijke richting tegen den verkeersweg over GUADALAJARA.

Door FRANCO was bij SIGUENZA een *stootgroep* samengetrokken onder bevel van den Italiaanschen Generaal MANCINI, waarvan de kern werd gevormd door een tweetal gemotoriseerde Italiaansche divisieën, de divisie „LITTORIA” onder Generaal BERGONZOLI en de 3 ZWARTHEMDEN DIVISIE onder Generaal NUVOLINI. Elk dezer divisieën was als volgt samengesteld: twee regimenten infanterie van drie bataljons, elk tellende drie tirailleurcompagnieën en één mitrailleurcompagnie van tezamen 650 man, per regiment voorts pantserafweergeschut, lichte en zware mijnwerpers en een batterij begeleidende artillerie van 6,5 cm; een mitrailleurbataljon; drie batterijen artillerie van vier stukken, w.o. één batterij berggeschut van 6,5 cm geladen op vrachtauto's en twee batterijen met motortractie; één batterij luchtafweergeschut van 2 cm; één chemische compagnie, waarbij twee sectieën vlammenwerpers; pioniers; verbindingstroepen; trein. Elk bataljon beschikte over 70 vrachtauto's voor troepenvervoer, terwijl de divisie nog over een reserve-autopark beschikte. Deze samenstelling komt vrijwel overeen met die, waarin verschillende Zwarthemden- en legerdivisieën in ABESSYNIE zijn opgetreden. ²⁾ Onder de troepen bevonden zich echter slechts weinigen, die aan laatstbedoelden veldtocht deelnamen. Het meerendeel van aanvoerders en manschappen onderging in GUADALAJARA den vuurdoop.

Behalve over het reeds genoemde materieel beschikte elke divisie over een

¹⁾ Militär Wochenblatt, 30 April 1937 „Vom spanischen Krieg XX”, door Kolonel b. d. VON XYLANDER; The Daily Telegraph, 29 Maart 1937, artikelen van de correspondenten PEMBROKE STEPHENS en H. W. BUCKLEY; La France Militaire, 8 April 1937, „La guerre civile en Espagne et l'intervention étrangère” en 4 Mei 1937, „Les chars dans la guerre d'Espagne”; Militär-wissenschaftliche Mitteilungen, April 1937 „Der Bürgerkrieg in Spanien”, door Generaal b. d. WIESINGER.

²⁾ Vergelijk VON XYLANDER „Die Eroberung Abessyniens 1935/36”, blz. 83.

bataljon *vechtwagens*. Aangezien het geheele aantal vechtwagens van FRANCO op omstreeks 80 wordt gesteld ¹⁾, mag worden aangenomen, dat aan het Maart-offensief in GUADALAJARA een 50-tal vechtwagens zullen hebben deelgenomen. De wagens waren zeer lichte vechtwagens (3,3 ton, z.g. „CARRO VELOCE”) type FIAT-ANSALDO, M 1933, bezet door 2 man en bewapend met één mitrailleur. ²⁾ Het vermogen om hindernissen te overwinnen is gering.

„Last not least” was het *luchtwapen* vertegenwoordigd met 4 Jachtafdeelingen en 1 Bombardeerafdeeling met FIAT S.R. 32, SAVOIA 81 en ROMEO toestellen.

Het *aanvalsterrein* werd gevormd door de omstreeks 600 m hoge vlakte van NIEUW CASTILIE, ondanks haar vruchtbaarheid slecht bebouwd en arm aan bosschen. De bodem bestaat uit een mengsel van zand en klei. De dorpen zijn, evenals bij ons in Zuid-Limburg het geval is, gebouwd als min of meer massieve gesloten eenheden, zoodat zij zich goed leenen voor hardnekkige

¹⁾ Zie *La France Militaire*, 8 April 1937 t.a.p. De aflevering van dit blad van 4 Mei stelt het totaal aantal op 200.

²⁾ Nadere gegevens zie HEIGL's *Taschenbuch der Tanks*, deel II, blz. 387.

verdediging. Zij liggen meerendeels in het dal van de HENARES, waar doorheen een breede gebetonneerde autoweg van FRANKRIJK over SARAGOSSA naar MADRID voert, gebouwd tijdens het bestuur van PRIMO DE RIVIERA. Op den rechteroever van de HENARES loopt de spoorweg SARAGOSSA—MADRID en West daarvan stijgt het heuvelland op naar de tot 2400 m hoge SIERRA DE GUADARRAMA. De linkeroever van de HENARES is daarentegen vlak. Evenals enkele zijriviertjes is de HENARES zelf diep ingesneden en, hoewel onbevaarbaar, zijn deze wateren daardoor voor voertuigen slechts bij bruggen te overschrijden.

De *as van aanval* van de stootgroep werd bepaald door bedoelden kunstweg. Als gevechtsdoel kan worden beschouwd de op omstreeks 65 km van SIGUENZA gelegen stad GUADALAJARA, hoofdstad van de gelijknamige provincie, gelegen op het kruispunt van den weg SARAGOSSA—MADRID en één der beide wegen van MADRID naar VALENCIA. Was dit punt vermeesterd, dan was daarmede de laatste geheel vrije aanvoerweg van de hoofdstad afgesneden en zou deze zich niet langer staande kunnen houden.

Rechts van de stootgroep zou een afzonderlijke marschgroep door het heuvel en bergterrein Z. van de SIERRA DE GUADARRAMA oprukken, zoodoende den weerstand van de verdedigers op den kam van deze bergketen breken en tevens dienen als rechterflankdekking van de hoofdgroep.

Naar *links* werd, toen de aanval omstreeks 20 km was gevorderd, een marschgroep uitgezonden richting BRIHUEGA.

8 Maart zetten de Nationalisten den aanval verrassend in. Het met motorisch vervoer samentrekken van de aanvalstroepen, ongetwijfeld des nachts geschied, bleek door de Roode luchtverkenner niet te zijn waargenomen. De *zware regen*, die het offensief overigens zoo zou bemoeilijken, zal in dit opzicht een gunstige factor zijn geweest. Men kan aannemen, dat de lichte vechtwagens hun steun aan de infanterie verleenden op de in ITALIE voorgeschreven wijze, waarbij de vechtwagens de infanterie doorschrijden op het oogenblik, dat deze den vijand op omstreeks 300 m is genaderd en aldus de infanterie over het beruchte „dooe punt” heenhelpen. Hoewel de Roode mitrailisten zich niet onbetuigd lieten, gelukte het in den loop van den eersten aanvalsdag 's vijands stelling met betrekkelijk geringe verliezen te doorbreken en omstreeks 8 km op te rukken. Thans was het zaak het aanvangssucces uit te buiten en daarbij de gemotoriseerde vervoermiddelen te benutten.

In den morgen van 9 Maart werden de dorpen ALMADRONES, ARGECILLA en LEDANCA, gelegen langs den grooten weg, door de voorhoede zonder moeite genomen en legde de hoofdmacht omstreeks 13 km af, waarbij de vorengenoemde marschgroep tegen BRIHUEGA werd afgesplitst. Op dit tijdstip had een ongeluk plaats, dat van ver strekkenden invloed zou zijn. Terwijl de vrachtauto's van de hoofdmacht, beladen met troepen, in den neerkletsenden regen over een in den weg gelegen brug reden, bezweek deze, ondermijnd door den regen en waarschijnlijk in geen maanden onderhouden. Uren verliepen alvorens de brug was hersteld en ondertusschen wachtte de lange autocolonne in den staag neervallenden regen en verliep de tijd, waarin het aanvangssucces kon worden benut alvorens de vijand gelegenheid had gehad nieuwen weerstand te organiseren. Weliswaar marcheerte de voorhoede nog ruim 10 km door, doch stuitte hier het hoofd tegen TORIJA, waarin reeds een weerstand was georganiseerd, die door de voorhoede alleen niet kon worden gebroken. De voorhoede trok daarop eenige km's terug. Meer succes had de *linkergevechtsgroep* — waarvan als commandant wordt genoemd Generaal MOSCARDÓ, de verdediger van het ALCAZAR — die zich meester maakte van BRIHUEGA. Niet rekenende

met het gemotoriseerde vervoer had de bezetting van dit oord het niet mogelijk geacht, dat de aanvallers reeds tot hier konden zijn doorgedrongen en werd zij volkomen verrast.

Generaal MIAJA benutte het hem gegeven respijt en, gebruik makende van de mogelijkheid op de binnenlijn te opereeren, begon hij dezen dag met het, eveneens met behulp van vrachtauto's, aantrekken van troepen om allereerst de bres te dichten. Wederom voorkwamen de Internationale Roode troepen den val van MADRID.

De XIIde, later ook de XIde Internationale Brigade begonnen op het gevechtsweld aan te komen en bezetten tusschen TORIJA en BRIHUEGA, à cheval van den kunstweg een stelling, gebruik makende van daar gelegen boschperceelen. Deze Internationale troepen met een totale sterkte van 20.000 — 35.000 man bestaan voor een groot deel uit Fransche communisten, w.o. een belangrijk contingent oud-strijders uit den Wereldoorlog¹).

Toen de Nationalisten 10 Maart den opmarsch hervatten stootten zij op ernstigen weerstand, waartegen zij zich moesten ontwikkelen. Gedurende drie dagen — 10, 11 en 12 Maart — woedde thans een gevecht, waarin de Nationalisten aanvankelijk nog eenig terrein wonnen, doch steeds meer weerstand ondervonden, sedert 11 Maart mede van overmachtige artillerie. De invloed van den nog steeds neergutsenden regen deed zich daarbij op geduchte wijze gevoelen.

Het bergachtige terrein rechts van den grooten weg was ongeschikt voor de beweging van vechtwagens en motorartillerie. Het vlakke terrein links van den weg was echter herschapen in een modderpoel, waar de motorvoertuigen evenmin konden vooruit komen. De infanteristen baggerden moeizaam door het slijk en konden slechts nabij den weg door de zware wapenen, vechtwagens en artillerie, worden gesteund. De rechter marschgroep was in het bergterrein inmiddels mede op hardnekkig verzet gestuit en achter geraakt, zoodat de aanval meer en meer „en flèche” geraakte met de spits even voorbij TRIJUQUE.

Op en naast den breeden kaarsrechten autoweg, zonder eenige dekking tegen het luchtgevaar, stonden de honderdtallen auto's, die de raid naar GUADALAJARA hadden moeten uitvoeren. Mooier doelwit voor het Roode *luchtwapen* was niet denkbaar en zelfs bij nacht bleek het zich duidelijk af te teekenen. Met bommen en op lage hoogte afgegeven mitrailleurvuur bestookten de Russische en Fransche toestellen ²) de Italiaansche infanterie en autocolonnas. Zij hadden daarbij vrijwel vrij spel, want de Nationalistische toestellen konden van de doorweekte vliegvelden niet opstijgen, terwijl de Rooden over het permanente vliegpark BARAJOS Oost van MADRID beschikten.

Op 12 Maart stoomde een Roode gepantserde trein langs de spoorbaan tot COGOLLUDO en belemmerde aldaar het oprukken van den rechtervleugel der Nationalisten.

Op laatstgenoemden dag kwam het offensief vrijwel overal tot staan: *de bres was gestopt*.

Het aanvoeren van krachten om den aanval een nieuwen impuls te geven, onttrokken aan andere deelen van het front om MADRID, was voor FRANCO, die op de buitenlijn streed, een tijdroovend werk en werd hem buitendien bemoeilijkt, doordat MIAJA op 12 Maart een aanval deed ondernemen op het

¹) Zie hieromtrent „Spanje”, door Prof. Dr. L. H. GRONDIJS, blz. 38.

²) De totale sterkte der Roode *luchtmacht* in dit tijdperk is te stellen op: 80 Russische jagers, 60 Russische bombardementstoestellen en eenige Fransche toestellen type Dewoitine. (La France Militaire, 8 April 1937, t.a.p.).

JARAMA-FRONT, die aanvankelijk succes had en den strijd aldaar weer deed opvlammen.

Op 13 Maart sloeg de weegschaal definitief naar de andere zijde over. Ter weerszijden van den straatweg en in de richting BRIHUEGA kwam een krachtige tegenaanval los. Deze aanval werd uitgevoerd door de beide Internationale brigades en de 50 Militie-brigade, in den loop der volgende dagen aangroeiende tot te zamen omstreeks 15.000 man. De aanvalstroepen werden gesteund door Russische vechtwagens en door bombardementstoestellen, die goed samenwerkten, aan welke samenwerking in het Russische leger dan ook veel aandacht wordt besteed. De *vechtwagens* waren van een zwaarder slag dan die der Italianen, n.l. de VICKERS-ARMSTRONG 6 TONS VECHTWAGENS „T 26”, die in MOSKOU, STALINGRAD, SWERDLOWSK en TSCHELJABINSK in serie werden gebouwd en waarvan het Russische leger er ongeveer 8000 bezit. Bezetting 3 man, bewapening een kanon van 4,7 cm en een zw. mitr. of twee zw. mitrs.¹⁾ De Russische tanks ondervonden blijkbaar minder last van het drassige terrein dan die der tegenpartij. Hun verschijning maakte grooten indruk en bracht de voorste Nationalistische troepen aan het wijken. Het ingrijpen van 28 *bombardements-vliegtuigen*, die — telkenmale met vernieuwden bommenlast — den aanval nog viermaal herhaalden, deed den terugtocht plaatselijk in een vlucht overgaan, waarbij eenige stukken motorartillerie werden in den steek gelaten. De vervolgers doorschreden zonder veel weerstand te ondervinden het dorp TRIJUEQUE, doch verzuimden dit terstond te doen zuiveren. De commandant van het mitrailleurbataljon der divisie „LITTORIA” kreeg zoodoende gelegenheid in den rug der Roode troepen de verdediging van genoemd oord te organiseeren en steunde daarmee werkzaam een Nationalistischen tegenaanval uit N.O. richting. De strijd golfde thans om en in TRIJUEQUE heen en weer; bij het vallen van den avond was dit oord weer in handen der Nationalisten. Voor het eerste sedert het begin van den strijd scheen gedurende dezen gevechtsdag de zon een paar uur, waarvan de Roode artillerie gebruik maakte een werkzame vuurconcentratie af te geven op een colonne Italiaansche vrachtauto's.

14 tot en met 17 Maart duurden de gevechten voort. De druk der Rooden nam steeds toe. De Nationalistische troepen in voorste linie geraakten meer en meer uitgeput. Sedert 8 Maart strenden zij in modder en regen en velen van hen hadden verscheidene dagen geen voedsel ontvangen. TRIJUEQUE ging definitief verloren en tusschen dit oord en BRIHUEGA werd de Nationalistische verdediging bij hoogte 1009 doorbroken. Wederom speelde het *luchtbombardement* hierbij een groote rol. Een divisiecommandant en twee bataljonscommandanten werden door luchtbommen gedood en de beide bataljons spatten in wanorde uitéén. Het blijkt zich bij deze gevechten te hebben gewroken, dat de Nationalisten hadden verzuimd troepen aan te wijzen om zich in het vermeesterde terrein vast te bijten. Met behulp van intusschen aangekomen versterkingen gelukte het op 17 Maart in het hoogere terrein N. van BRIHUEGA een nieuwe weerstandslijn te vormen. Dit in het dal der TAJUNA gelegen oord bleef als golfbreker bezet. De kracht van de tegenaanval, die eveneens onder het aanhoudend slechte weer leed, scheen gebroken en toen Generaal FRANCO in den avond van laatstgenoemden dag te SORIA een bespreking hield met zijn ondercommandanten achtte men den toestand gestabiliseerd.

Reeds op 18 Maart hervatten de Roode troepen echter den aanval en vermeesterden het stadje BRIHUEGA, waar de laatste verdedigers zich nog

¹⁾ Nadere gegevens zie HEIGL's *Taschenbuch der Tanks*, deel II, blz. 492 e.v.

van 15—20 uur in de oude kerk SANTA MARIA staande hielden. Van BRIHUEGA werd in Noordelijke richting doorgestooten, waarbij het geheele front aan het wankelen geraakte en wederom enkele Italiaansche onderdeelen niet tegen de gevechtsindrukken opgewassen bleken. Op andere plaatsen zag men echter soldaten huilen van woede toen zij bevel kregen terug te trekken. Op den Nationalistischen rechtervleugel boden zuiver Spaansche eenheden hardnekkig weerstand. De luchtbombardementen hadden in het bergachtige, dekking biedende terrein minder uitwerking dan in de vlakte. Het was intusschen weer winter geworden, in de hogere terreingedeelten daalde de temperatuur tot -12° .

Eerst op 23 Maart wisten de Nationalisten zich op enkele km's W. van hun uitgangsstelling van 8 Maart vast te zetten, waartoe diep ingesneden beken gelegenheid boden. Zij hadden bij hun terugtocht 24 stukken veldgeschut, talloze vrachtauto's, veel materieel en honderden gevangenen in 's vijands handen gelaten. Grooter nog was voor de tegenpartij de moreele winst.

De geschetste krijgsverrichtingen, waarin motor, pantser en vliegtuig een groote rol speelden, geven — hoe onvolledig onze kennis van het gebeurde ook is — alleszins aanleiding tot enkele *beschouwingen*.

Het gebruik der *gemotoriseerde divisien* komt niet overeen met de bijzondere eigenschappen van dergelijke groote eenheden. Gemotoriseerde divisien zijn divisien waarvan de onderdeelen motorisch worden verplaatst. De artillerie is daartoe veelal organiek voorzien van motortractie, ook de treinen zijn veelal organiek gemotoriseerd, de infanterie en pioniers worden vervoerd op vrachtauto's, de staven zijn voorzien van personenauto's, in den veiligheids- en verkenningsdienst wordt voorzien door pantserwagens. Het groote voordeel van dergelijke groote eenheden is hun strategische beweeglijkheid (omvatting, stoppen van een bres, enz.). Nabij het gevechtveld gekomen stijgt de infanterie uit en zijn het — al blijft de artillerie haar motortractie behouden — divisien evenals andere divisien. In GUADALAJARA zien wij de infanterie weliswaar uitstijgen om te vechten, doch haar auto's blijven in de nabijheid en worden weer bestegen zoodra een voorwaartsche beweging mogelijk is. Let men op de afgelegde afstanden dan hebben de auto's als vervoermiddel nauwelijks voordeel opgeleverd, terwijl zij — gebonden aan den kunstweg — tot schijf hebben gediend voor de vijandelijke vliegers en zelfs ook voor de artillerie.

Een dergelijk gebruik der gemotoriseerde divisien is slechts verklaarbaar, indien men aanneemt, dat de Nationalistische leiding verwachtte, na een snelle doorbreking van 's vijands front, een „raid” te kunnen uitvoeren op GUADALAJARA, wellicht zelfs op MADRID, zonder veel tegenstand te ondervinden. De ingedeelde vier Jachtafdeelingen en de luchtdoelbestrijdingsmiddelen (art. en mitrs.) achtte zij blijkbaar in staat de autocolonne's daarbij te beschermen tegen 's vijands toch zeker te wachten luchtaanvallen. BADOGLIO's met 1600 auto's uitvoerden „raid” op ADDIS ABEBA ¹⁾ heeft den Italianen hierbij waarschijnlijk voor den geest gestaan. Daar had men echter te doen met een tegenpartij, die te land beslissend was geslagen en geheel onmachtig was in de lucht. In SPANJE daarentegen bleken op verschrikkelijke wijze de nadeelen van alle aan den weg gebonden colonnes, van welken aard ook: hun kwetsbaarheid voor het luchtwapen en hun gevoeligheid voor verkeersstoornissen.

Nadat zulks reeds in ABESSYNIE aan het licht was getreden, bleek op de

¹⁾ Zie De Militaire Spectator 1936, blz. 415.

vlakke van GUADALAJARA opnieuw de geweldige kracht welke *het luchtwapen* bij rechtstreeks ingrijpen in den strijd te land kan ontwikkelen. Zoowel bij aanval als bij verdediging is het vuur uit de lucht een der werkzaamste strijdmiddelen geworden. Alle door ons geraadpleegde berichten gewagen van den vernietigenden en zenuwschokkenden invloed, dien de Roode luchtbombardementen op de Nationalistische infanterie hebben gehad. Voor ons ligt hierin zeker een ernstige waarschuwing. Moge het Nederlandsche leger, zoowel wat betreft materieel als wat betreft oefening, zich deze afschrikwekkende voorbeelden te nutte maken. Als zwakke zijde van het luchtwapen, in het huidige stadium van ontwikkeling, toonde zich de afhankelijkheid van goede landings-terreinen.

Aan beide zijden bewezen de *vechtwagens* hun vermogen om de aanvallende infanterie door de critieke „blauwe zône” heen te helpen. Zonder vechtswagens waren zoowel aanval als tegenaanval — voor zoover blijkt geen van beide gesteund door een machtig artillerievuur — waarschijnlijk onmiddellijk in 's vijands mitrailleurvuur blijven steken. Daartegenover bleek echter wederom hoezeer vechtswagens afhankelijk zijn van het terrein. De vergelijking met de gepantserde Fransche ridders, die in den GULDENSPORENSLAG van 1302 bleven steken in de vette Vlaamsche klei, dringt zich hierbij op. De verwachting, dat vechtswagens in staat zullen zijn een verkregen succes zelfstandig uit te buiten en dit zodoende om te zetten in een beslissende overwinning werd niet vervuld. Hierbij mag echter niet worden vergeten, dat de daartoe noodig geoordeelde massawerking aan geen der beide zijden werd bereikt. Voorts werden wederzijds types ingezet, die voor bedoeld doel allerminst werden gebouwd en, zoowel in ITALIE als in RUSLAND, bestemd zijn voor het steunen van den infanterie-aanval.

Alles bijeen vormt het gebeurde een nieuwe bevestiging voor de meening, dat het Nederlandsche leger vechtswagens behoeft om aanvallen en tegenaanvallen te kunnen ondernemen, doch evenzeer om ervaring op te doen, omtrent de mogelijkheden van dit strijdmiddel in de verschillende Nederlandsche terreinen en omtrent de verdediging tegen vechtswagens. Thans is alles in dit opzicht bij ons grauwe theorie.

Hoezeer vliegtuigen, vechtswagens en artillerie ook onontbeerlijk zijn om, in onderlinge samenwerking, de *infanterie* in staat te stellen het gevechtsdoel te bereiken, tenslotte blijft de infanterie het eenige wapen, dat onder alle omstandigheden kan strijden, bij dag en bij nacht, in modder en regen, het wapen, waaraan op het gevechtveld de zwaarste doch de meest eervolle taak ten deel valt, welke door geen der andere wapens kan worden volbracht. De lijn, waarin de infanterie zich na afloop van het gevecht bevindt, is maatstaf voor den uitslag van den strijd. Deze denkbeelden — neergelegd in ons *Infanterie-reglement* — hebben in de gevechten in GUADALAJARA wederom hun bloedige bevestiging gevonden. Ondanks den inzet van vechtswagens en vliegtuigen werd het rythme van aanval en tegenaanval bepaald door de snelheid waarmede de wederzijdsche infanterie kon oprukken.

Officers voor materieel zullen hun rente alleen afwerpen, indien *de kern van het leger* bestaat uit een goed geoefende, goed aangevoerde, in hecht samenhangende eenheden georganiseerde infanterie.

Mogen ook in dit opzicht de lessen, die de Spaansche burgeroorlog zoo aanschouwelijk geeft, voor ons niet verloren gaan!